

Anulu II.

Nro 4.

Fói'a basericésca.

Organu
pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de
Dr. Alesandru V. Gram'a.

25 Februaru 1884.

Cuprinsulu:

Congregatiunea de propaganda fide din Rom'a. -- Darwinismulu in aintea tribun-
nalulu mintei sanctose si a naturei. -- Samuilu Clain de Sadu. -- Legatur'a
casatoriei in ordinea naturale. -- Administratorii protopopesi si parochiali. --
Varietati.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiuulu pre una anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1884.

Tipografi'a Seminaruluu gr.-cat. in Blasiu.

Congregatiunea de propaganda fide din Rom'a.

Două au fostu totu de a un'a cugetele principali, spre a caroru realizare baserie'a catolica si a concentratu tote poterile. Antâiu sanctificarea cea mai inalta possibila a membriloru sei, si a dou'a latrea credintiei ei la tote poporele pamentului. Spre ajungerea scopului celui din urma, baserie'a catolica, si in specie Capulu ei vediutu, Pontificele Romei, din tempurile cele mai vechi n'a intrelasatu nemic'a, ce s'a vediutu a fi de folosu. Inca in vechimea timpuriloru, in secululu alu treile alu crestinetatei, Pontificele Romei tramitea missionari pre la poporele pagane, precum ni este cunoscutu intre altii despre Pontificele Fabianu, care a tramisu missionari in Galli'a, unde aceia fundaseru basericele din Toulouse, Clermont, Limoges, Tours si Paris. Activitatea acést'a a Pontificiloru Romani a duratu neintreruptu preste totu decursulu evului de midilocu.

Cu inceputulu evului nou inse activitatea acést'a a Pontificiloru a crescutu in urm'a impregiariloru atâtu in privinti'a intensiva câtu si estensiva. Cu inceputulu evului nou in urm'a progreselorु celoru mari, ce le a facutu art'a navigatiunei, s'au descoperitu forte multe tieri pre suprafaci'a pamentului cu totulu necunoscute lumci antice si evului de midilocu. Americ'a, Afric'a sudica, Australi'a, Indi'a posteriora, Japoni'a si nenumeratele insule din oceanulu pacificu si indicu au resaritu deodata in lume cá din pamentu. Din tota lumea vechia alergáu nenumerati in lumea cea noua spre a-i exploată averile. Regii eráu in lupta unii cu altii, fienducâ unulu fia-care se sileá a-si supune siesi una parte câtu va poté mai mare din lumea noua si a deschide prin ace'a unu isvoru nou de imbogatire pentru supusii loru. Tierile cele noue descoperite deveniru una specie de Eldorado pentru poporele si potentatii Europei. La civilisarea poporeloru selbatice seau semiselbatice din tierile cele noue inse nu cugetá nimene din celi ce se bateáu pentru ocuparea loru.

In tempulu acest'a de lupte continue numai pentru posesiune si avere in tierile cele noue; in tempulu acest'a, cându Europ'a cca atâtu de insufletita pentru civilisatiune depuneá diosu tota insufletirea acést'a, cându se apropiá de pamentulu pana atunci necunoscutu, si nu mai cunosceá altu cugetu, decâtu acel'a de a se inavutí câtu se pote mai iute si pre ori si ce cale; in tempulu acest'a, cându politic'a Europei facia cu tierile cele noue erá gola si lipsita de ori ce idealismu si numai interesulu materialu erá datatoriu de tonu; in tempulu acest'a dicu, cându Europ'a a fostu cadiutu dela ide'a ei, causéza omului una mangaiare sufletésca cugetulu, cá si in tempulu acest'a totusi s'a aflatu óre cine, care liberu de ori ce cugetu lumescu

si a indreptatu privirile spre poporele cele multe noue ale lumii celei noue nu spre a le subjuga si a forma din ele unu nou isvoru de inavutire materiala, ci spre a le plecá sub jugulu celu placutu alu crucei si prin acést'a a le deschide port'a spre civilisatiune. Si acesti ore cine au fostu Pontificii Romei, cari singuri intre toti potentatii Europei au cercatu a se apropiá de poporele cele noue singuru numai in numele si cu flamur'a civilisatiunii prin religiunea crucei. De ar' fi cineva orbitu de ori si ce ura catra santulu Scaunu alu Romei, totusi deca va depune ur'a acést'a numai pre unu momentu si va privi la istori'a tempului acestuia cu ochiulu unu filosofu necondusu de prejudetie, va trebui se recunosca, cá idealismulu, inaltimea cugeteloru si umanitatea Santului Scaunu apostolicu aretata catra poporele tieriloru celoru noue descoperite atunci facia cu luptele antipatrice ale potentatiloru condusi in cea mai mare parte numai de interese materiali stralucescu cá una lumina cerésca in midiloculu unui intunerecu pamentescu, si va multumi lui Domnedieu, cá a lasatu in lume una atare institutiune, care si in atari epoce cá unu Mentor se aduca aminte omcuimei, cá afora de interesele materiali ea mai are si alte interese multu mai ideali si neasemenatu mai momentose.

In epoc'a acést'a cade infientiarea congregatiunii de propaganda fide din Rom'a la anulu 1622 prin Pap'a Gregoriu XV cu scopulu acel'a, cá ea se se ingrivesca de propagarea credintiei crestine catolice si prin ea a civilisatiunii la tote poporele, fiendu-cá numerulu acelor'a crescuse prin descoperirile cele noue asia de tare, cátu midiloccele comune intrebuintiate pana atunci nu mai eráu suficiente. De cându e lumca n'a esistatu nice una data una institutiune mai frumoasa, mai ideala si mai umana. Ma decându e lumea nu s'a fundatu nice odata ver o institutiune, care cu idealismulu si umanitatea ei se se inaltie asia de susu preste cugetele si interesele cele vile si trecutorie ale tempului seu cá institutiunea acést'a. Cându Europ'a intréga a fostu aruncatu in una cumpana numai interesele ei materiali facia cu tierile cele noue, atunci Santulu Scaunu apostolicu singuru singurelu a aruncatu in cealalta cumpana interesele cu multu mai inalte ale religiunii, interesele umanitatei, interesele civilisatiunii.

Congregatiunea de propaganda fide stá din 13 Cardinali, trei prelati si unu secretariu. Cu congregatiunea acést'a Pap'a Urbanu VIII a impreunatu la anulu 1627 si unu colegiu numitu collegium Urbanum, in care se se cresca si cultive tineri in tote limbile pamentului, cari se duca credinti'a si civilisatiunea in tote anghiurile lumii. Mai târziu s'a fundatu langa colegiulu acest'a si una tipograffia, in carea se tiparescu opuri in tote limbile cunoscutu ale pamentului. Una institutiune atâtu de magnifica, nu a veditu lumea pana atunci inca nice cându. Una institutiune, pentru carea trebuieá se se insufletiesca ori ce inima binesemntitoria. Din motivulu acest'a Pap'a Gregoriu XV fundatoriulu ei, desi o a inzestratu cu unele venite, cu ajutoriulu caror'a se-si pota implini misiunea ei cea grea, totusi a lasatu, cá averea ei se cresca

mai cu sema prin donatiuni maritimose de ale clerului si poporului catolicu din tota lumea, bine sciindu, că nice in unu tempu nu voru lipsi inimi pii, cari si voru aduce aminte in testamentele si legatele loru si de acestu institutu, care nu e numai alu unui poporu, ci alu lunei intregi. Si bunulu Pontifice nice nu s'a insielatu. Avera congregatiunei de propaganda fide a crescutu prin liberalitatea poporului credintiosu in continuu. Nu este una tiera catolica in tota lumea, carea se nu fia contribuitu mai multu seau mai pucinu prin testamentele si legatele pii ale credintiosiloru la inmultirea averei institutiunei acesteia, carca deca ver o institutiune merita numele frumosu de filantropica, atunci ea o meriteza cu celu mai dreptu cuventu. Dintre legatele cele multe pii facute de credintiosi din intréga lumea in favorulu propagandei amintimu aci numai unulu, care este de interesu si pentru Romani. La anulu 1667 unu cetatianu avutu din Ragusa cu numele Demetriu Serratura a testatu tota averea sa propagandei cu acelu scopu, că din ea se se sustiena scole pentru Slavii si Romanii din Illyria si Bulgari'a supuse Turciloru, pentru-că pre calea acést'a poporele acele nu numai se se intarésca in credintia, ci celu pucinu aceia, cari se ocupáu cu comerciulu, se-si castige cunoscintiele de lipsa recerute la intreprinderile comerciali, si asia se li se indulcesca in câtu-va starea cea misera in care gemeáu sub jugulu celu amaru turcescu. Legate de genulu acest'a numera propagand'a forte multe in analele sale, in cari cardinali, prelati, nobili si cetatiani avuti din Itali'a si întrega lumea catolica suntu inscrisi cu nume neperitorie cá adevirati filantropi.

Meritele, ce in tempulu acest'a de ceva preste doi seculi si le a castigatu Propaganda pentru latirea basericei si a civilizatiunei suntu nespusu de mari. Sute si mii de misionari a crescutu si a tramisu ea in tote partile, câtu astadi nu este nice una tiera cunoscuta pre pamentu necalcata de petiorulu misionariloru ei, si in care prin midilocirea ei se nu fia intratu religiunea crucei si prin ea civilizatiunea europeana. Sute si mii, ma dieci de mii de carti s'au tiparitu in tipografi'a ei pentru tote poporele in tote limbile cunoscute ale pamentului. Sute si mii de martiri ai credintiei numera ea între misionarii sei tramisi preste totu rotogolulu pamentului, cari au devenitu victima zelului loru între poporele barbare. Sute si mii de baserici si colonie crestine a fundatu ea printre poporele pagane si selbatice si prin acést'a a straplantatu civilizatiunea europeana acoló, unde nice dupa nume nu erá cunoscuta. Universitatile cele multe din Europ'a au semenatu cultur'a in nescé cercuri tare restrinse; pentru mas'a poporului ele au remasu si voru remané purure neaccessibili. Propagand'a inse cá una universitate a lunei intregi a semenatu cultur'a acoló, unde nu vocea, dara nice cugetulu professoriloru de pre catedra nu poteá strabate, că ea a dusu Europ'a printre paganii Indiei si a Arabiei, printre negrii Africeii si a Americiei, printre selbaticii Australiei si a oceanului indicu si a deschisu Europei portile Chinei cele inchise de mii de ani. Nice estensiunea cea grandiosa a oceanului, nice padurile si locurile cele inaccessiblei

ale poporeloru selbatice, nice periculele vietiei imminente in totu minutulu nu au fostu pentru propaganda piedeca, care se nu o fi potutu invinge, asia câtu nice odata una institutiune omenésca nu si a ajunsu asia esactu unu scopu atâtu de greu, care s'ar' paré cà nice nu este facutu pentru umerii omeniloru.

Nu de mai pucinu momentu suntu meritele, ce si le a castigatu propaganda, pentru inaintarea si promovarea scientiei. Bibliotec'a ei cea mare din Rom'a, ce numera preste cinci dieci de mîi de opuri dintre cele mai alese din literatur'a lumei intregi, este astâdi unu objectu de admiratiune pentru toti invetiatiu pamentului. Museele ei cele stralucite, ce contienu objecte, ce insedaru le va cautá omulu in ori ce altu museu din Europ'a, suntu unu isvoru nesecatu pentru studiulu artei si alu istoriei, la care alerga invetiatiu din tota lumea. Archivele ei suntu unice in feliulu loru, càce numai in aceste afla omulu materialulu de lipsa pentru a poté studiá moravurile, credintiele, natur'a si patri'a toturoru poporeloru de pre faci'a pamentului fora a le vedé, asia câtu numai in dilele trecute presiedintele societatei geografice italiene Christoforu Negri a datu in privinti'a acést'a propagandei in faci'a lumei unu testimoniu, cu care ar' fi superba si numai pre diumetate ori ce universitate seau academía de scientie din Europ'a.

Se ne intorcemu inse la noi Romanii. Se vedemu, ce avemu noi de a multumi congregatiunei acesteia de propaganda fide. Episcopii nostrii celi mai meritati pentru cultur'a poporului nostru au fostu crescuti in colegiulu propagandei, anume Episcopulu Aronu, fundatoriulu scoleloru din Blasiu si episcopulu Maioru parintele celu prea bunu alu acelor'a. Barbatii nostrii de scientia celi mai celebri din tempii trecuti, cari au aprinsu mai antâiu lumin'a scientiei in poporulu nostru au fostu crescuti in colegiulu si sub conducerea propagandei, anume istoricii celebri Sincai si Petru Maioru. Tempu de mai unu seclu una multime de professori dela scolele din Blasiu si clerulu inaltu si luminatu alu basericei nostre a fostu crescutu in colegiulu propagandei. Chiaru si in presente doi dintre Archireii nostrii, cari cu atât'a intiepleptiune, potere si iubire pascu turm'a cea mica a poporului romanescu unitu, au fostu crescuti in colegiulu propagandei. Ma cá se nu lasamu din ce'a ce scimu nemicu neamintitu, si in tempulu de facia suntu cinci tineri romani in colegiulu propagandei sustienuti pre spesele ei, anume trei din provinci'a metropolitana de Alb'a-Jul'i'a, unulu din Romani'a si unulu din Macedoni'a.

Revocandunile tote aceste in memoria, credemu, cà ori ce sufletu bine-sentitoriu din baseric'a nostra numai cu unu semtiu amaru de dorere va primí trist'a scire despre desastrulu, ce o a ajunsu pre congregatiunea acést'a, si pre care cu inim'a amarita lu aducemu mai la vale la cunoscinti'a publicului cetitoriu.

Darwinismulu in aintea tribunalului mintei sanetose si a naturei.

De câte ori mintea omenéscă a cautatu in lume urmele intielesului aceluia infinitu, care este ratiunea si caus'a esistintiei toturoru fientieloru, totu de a un'a a cugetatu, că acele nicairi nu suntu asia evidente, că in lumea fientieloru organice. Acést'a pentru-că nicairi nu i s'a parutu, că ar' fi mai frumoasa armoni'a intre scopu si midiloce. Si apoi ori si unde se vede de una parte unu scopu, si de alt'a midiloce suficiente spre ajungerea lui, in totu loculu mintea nostra presupune cu certitudine unu intielesu, care a normatu relatiunea intre ele.

S'a intemplatu, ce e dreptu, nu odata, de in contemplantu armoniei acesteia frumoase intre scopu si midiloce din lumea organica, s'a consideratu de scopu, ace'a ce nu este, si de midilocu ace'a ce nu pote fi, si s'a observatu relatiune de scopu si midiloce acoló unde in adeveru nu este. De sine se intielege, că una atare considerare intemplanandu unu inamicu seriosu a potutu fi forte usioru adusa la tacere, că professoriulu acel'a, care voindu a demústrá discipuliloru sei cătu de intieptu este Ddiu in alegerea midiloceloru spre ajungerea scopuriloru sale, s'a provocatu la impregiurarea curiosa, că Ddiu a indreptatu ririile cele mari totu pre langa cetătile cele mari, éra discipululu i a respunsu, că nu Ddiu a indreptatu ririile cele mari pre langa cetătile cele mari, ci omenii au pusu cetătile cele mari langa ririile cele mari.

Inse considerarea acést'a gresita si are caus'a sa in impregiurarea ace'a, că a purcesu din principiulu de multe ori nepracticu de a aflá relatiunea intre fientia si fientia. De si relatiunea acést'a trebue se esiste, totusi aflarea ei este in cele mai multe casuri fórte grea, éra in altele mai cu nepotintia pentru omu. De aci apoi de sine a urmatu, că nepoteudu-o omulu aflá totu de a un'a cu usioretate pre cea adeverata, s'a multiumitu cu ace'a, că a aflatu una impregiurare óre careva, care de multe ori multinmesce deplinu una cugetare nededata si superficiala. Astufeliu suntu cunoscutu esplicárilu teleologice indatinate, cumcă unele paseri numai pentru ace'a esistu, că se impiedece inmultirea unoru insecte, cu cari se nutrescu, si altele mai multe câte odata si ridicule.

Filosofulu celu mare alu lumei antice, Aristotele, si dupa elu Santii Parinti ai basericeii si celilalti filosofi crestini au luat u inse cu totulu alta cale. Acestia nu au consideratu atât'a relatiunea intre fientia si fientia, cătu mai multu pre un'a fia-care fientia *singura*, si apoi in fienti'a acést'a relatiunea intregului facia cu părtilu lui, si *viceversa* relatiunea părtiloru facia cu intregulu. In ori-ce fientia organica intregulu este si esiste in aintea păriloru,¹⁾ de ora-ce dupa ide'a intregului se indrépta tota formarea partiloru. In unu arbore se produce mai antâiu radecin'a cá parte a intregului, dupa ace'a trunchiulu,

¹⁾ Arist. Polit. I. 1253 a. 20.

apoi pre rendu ramurile, frundi'a, florile si in urma fructele, prin cari intregulu si-a ajunsu perfectiunea. Mai antâiu au venitu părțile, si numai mai pre urma intregulu, si totusi intregulu este in aintea partiloru, pentrucă tote partile numai pentru intregu esistu, si numai pentru intregu s'au formatu. Progresulu celu mare alu scientieloru naturali au confirmatu axiom'a acést'a alui Aristotele si a urmatoriloru lui pana la evidentiã. Anatomí'a si Physiologi'a ne areta mai pre susu de ori ce indoieia, cum nunumai unulu fia-care organu, ci si functiunile lui suntu dependente intru tote de tipulu intregului, asia încâtu unulu fia-care organu are form'a, calitatea si functiunea, ce o are, nu numai din intemplantu, ci pentrucă astufeliu poftesce si pretinde ide'a intregului. Ma dependenti'a acést'a este in multe casuri asia de mare si asia de evidentiã câtu naturalistulu Cuvier fora téma de una cutezare prea mare, s'a incercatu a construí planulu unei fientie organice numai din considerarea nutrementului, de care ace'a ar' avé lipsa.

Axiom'a acést'a inse alui Aristotele si a urmatoriloru lui nu pote se placa nice decum inimiciloru esistintiei lui Domnedieu. Cã deca ide'a intregului a esistatu inca in ainte de ce s'au formatu partile lui, deca ide'a arborelui a esistatu inca in ainte de ce s'aru fí formatu radecin'a, trunchiulu si celelalte părți ale lui, deca ide'a unui animalu a esistatu inca pana ce nu s'au formatu capulu, petiorele si celelalte organe ale lui, atunci acést'a nu este cu potentia, decâtu deca ide'a ace'a a fostu anticipata de unu întielesu óre-care si apoi acést'a a indreptatu tote părțile spre formarea intregului, éra cursulu naturei spre formarea partiloru. Deca ide'a arborelui a fostu anticipata de unu intelectu óre-care inca pana ce nu a esistatu nice una parte a lui, atunci totu cursulu naturei este in servitiulu ideei acesteia. Atomii au trebuitu se fia astufeliu dispusi, câtu la tempulu seu se produca tote părțile arborelui un'a dupa alt'a, éra partile se se grupeze laolalta pentru a formá intregulu, pentru care esistu. Astufeliu totu cursulu naturei cu mecanismulu lui este indreptatu in acoló, cá se realizeze ideile acele anticipate in unu întielesu óre-care estramundanu.

Inimicii esistintiei lui Domnedieu inse néga din tote poterile esistenti'a unui întielesu estramundanu, precum si assertiunea, cumcã totu cursulu naturei ar' servi realizarei ideiloru anticipate in întielesulu acest'a, si sustienu din contra, cumcã procesulu naturei produce fientiele fora deosebire plante si animale, pentrucă dupa legile ei immanenti trebuie se le produca, éra nice decum pentrucă dora cursulu ei ar' fí indreptatu intru adensu decatra ceneva intru acoló, cá se le produca. In consecintiã cu acést'a aru trebui se probeze si ace'a, cà totu rationamentulu lui Aristotele si a urmatoriloru lui nu este altu cev'a decâtu una eroare a cugetarei nostre, care confunda ace'a ce se intempla cu necesitate, fara cá se fia cugetatu nemene la ace'a cá se se intemple chiaru asia, cu ace'a, ce se intempla cá si cum ar' fí premeditatu.

Cu simpl'a negatiune inse inca nu e castigatu nemic'a. Unu rationamentu,

care revene asia adeseori si cu putere asia mare, in câtu cugetarea noastra nu se pote aperi de elu, nu se pote abrogá din lume numai prein una simpla negatiune si prein assertiunea contrariului. Deca totu cursulu mechanicu alu naturei nu este in servitiulu realisarei unoru idei concepute in intielesulu unei fientie estramundane, atunci inimicii esistintiei lui Domnedieu ar' trebui se ne arete cum cursulu naturei fara se fia fostu indreptatu spre producerea fientieloru esistenti astádi in lume, totusi le a produsu.

Pana in tempurile mai noue toti inimicii esistintiei lui Domnedieu seau unitu in ace'a, cá in lumea neorganica forte usioru s'ar' poté aretá, cá nu existe nice una idea si nemic'a nu se intempla pentru realisarea unui scopu óre care. In lumea organica inse mergeá mai greu. Aici ide'a si scopulu premeditatu este de multe ori asia de evidentu, câtu multi nece nu au cugetatu seriosu nece odata la eliminarea loru. Deca multimea cea enorma de specii de plante si de animale suntu pre pamentu totu asia de vechi cá si vietia, deca organele unei fia-careia suntu inca de atunci astufeliu dispuse, cum suntu ele astádi, deca totu de a un'a a fostu aceasi armonia intre organe si modulu de vietia, atunci cene se se mai indoiésca, cumcá aici nu este realisata una idea óre-care premeditata?

Inse progresulu celu mare alu scientieloru naturali in tempulu mai nou, a datu ansa, cá pre terenulu acest'a se se faca unu pasiu mai departe, si principiulu adoptatu pentru lumea neorganica se se strapuna si adopteze si in lumea organica. Si in adeveru, deca ar' fi adeveratu, cá tota lumea neorganica este numai efluxulu necessariu alu cursulu naturei, care numai si urméza legiloru ei immanenti, si astufeliu produce cu necesitate lumea neorganica, fara cá se fia fostu anume indreptata spre acést'a decatra unu intielesu óre-care, atunci ar' fi una inconsecintia mare a sustiené, cumcá dora principiulu acest'a nu ar' avé nice una valore in lumea organica. Prin urmare inimicii esistintiei lui Domnedieu nu facu altu ceva decátu si completéza sistemulu loru, candu sustiemu, cá speciile cele multe de fientie organice, plante si animale, si relatiunea ace'a intre organele loru nu a esistatu totu de a un'a asia cum este astádi, ci cursulu naturei dupa legile ei immanenti in continuu schimba, modifica si produce totu noue. Astufeliu dupa eli óre-cânduva speciile cele multe de fientie organice, plante si animale, ce suntu astádi pre pamentu, nu au fostu, ci atunci au fostu cu totul altele, si in venitoriu in unu tempu óre care éراسi nu voru mai existe cele de astádi, ci altele cu totul noue si diverse. Precum lumea neorganica in continuu se totu schimba, chiaru asia si lumea organica. Schimbarea acést'a inse nu vine de acoló, cá dora unu intielesu óre-care estramundanu ar' volí in schimbările aceste asi realisá unele idei, ci este una consecintia naturala a cursulu naturei. Nu pentru ace'a esistu astádi pre pamentu plantele si animalele acele ce esistu, pentrucá dora una fientia óra-care intielesuale ar' fi voitu, ci pentrucá natur'a in cursulu ei a trebuitu se le produca, si i a fostu absolutu

cu nepotencia a produce altele, seau pentrucă atomii, din cari este compus universulu au ajunsu in pusețiunea ace'a, cătu au trebuitu se le produca. Asemene organele, form'a si celelalte calități a planteloru si animaleloru de astădi esistu pentru ace'a, pentrucă cursulu celu neinduratu alu naturei nu a potutu produce altele, si pre aceste a trebuitu se le produca.

Astufeliu standu lucrulu tota cestiunea cu privire la lumea organica se reduce numai la aretarea calei aceleia, pre care mergundu natur'a a trebuitu se produca cu necesitate lumea organica de astădi.

Inse aretarea calei, pre care a mersu universulu cu necesitate interna in producerea lunei organice de astădi s'a parutu pana mai in dilele nostre unu lucru de totu greu. Si desi inea in secululu trecutu erá adoptatu de multi principiulu, că si lumea organica s'a produsu cu aceasi necesitate si pre incetulu că si cea neorganica, totusi incercare seriosa de a aretá modulu si legile dupa cari universulu o a produsu, de abié a facutu naturalistulu Lamarek. Inse pre langa tota greutatea cestiunei, totusi ar' fi fostu unu ce neesplicabile, deca tempulu nostru celu asia de avutu in cunoscentie, ce potu stá in ajutoriulu ori-carci ipotese, nu ar' fi aretatu unu naturalistu, care se cerce a statorí baremu una ipotesa in privinti'a acést'a. Celi ce au asteptatu unu atare naturalistu nece nu s'au insielatu. Dela 1859, de candu naturalistulu anglesu Charle Darwin si a publicatu opulu seu despre originea specioloru de animale, de atunci tota lumea scie si cunosce baremu si numai dupa nume ipotes'a naturalistului acestuia, care prin silinti'a sa de a aretá legile acele ale universului, dupa care au trebuitu se se produca speciele cele nenumerate de plante si animale, a voitu a esilá ide'a lui Domnedieu pentru totu de a un'a din lume.

Premitiendule aceste, se vedemu, in ce consiste ipotes'a acést'a, ce a causatu in tempulu presente atât'a stricatiune. (Va urmá).

Samuilu Clain de Sadu.

Tempu de optu-dieci de ani a infloritu monastirea calugariloru basiliti dela sant'a Treime din Blasiu producundu cá fructe barbati mari pentru baserica si natiune. Tempu de optu-dieci de ani a fostu monastirea acést'a unu adeveratu palatiu alu scientieloru. Nu a fostu in tempulu acest'a scurtu mai nice unu monacu, care se nu se fia ocupatu cu scientiele, si se nu fia scrisu mai multu seau mai pucinu inavutiendu prin acést'a literatur'a nostra, desi nice pre departe nu s'a tiparitu totu ce au scrisu barbatiia acestia. Nice unulu inse nu au aretatu unu zelu si una diligintia asiá estraordinaria pre terenulu literariu, cá monaculu Samuilu Clain de Sadu nepotu alu episcopului Inocentiu Clain.

Samuilu Clain fú nascutu in comun'a Sadu din fostulu scaunu alu Sibiului la anulu 1745. Studiele elementari si gimnasiali le absolvá la scólele de curundu deschise din Blasiu. Dupa absolvarea studioloru acestor'a, cá unu tineru eminentu, ce indreptatieá la cele mai bune sprerantie, fú tramisu in seminariulu romano-catolicu din Vien'a numitu Pazmaneu, fiendu-cá fusese fundatu de Petru Pázmán Archiepiscopulu dela Strigouu. In seminariulu acest'a

se aflău pre atunci si Romani. Aci si absolvă Samuilu Clain cu succesu stralucitu studiele teologice si filosofice. Curundu după absolvare fiendu ordinaru preotu fū denumitu de prefectu in seminariulu greco-catolicu dela sant'a Barbar'a din Vien'a. Activitatea lui literaria se incepe cu denumirea acést'a. Inca cá prefectu in Vien'a scrise si edă trei opuri, anume: Gramatic'a limbei romane la 1780 si in anulu urmatoriu 1781 doue disertatiuni, un'a intitulata: *de matrimonio juxta disciplinam graecae orientalis ecclesiae* si alt'a: *de jejniis graecae orientalis ecclesiae*.

Reintorcunduse mai târdu la Blasiu, intră in monastire, si episcopulu Rednicu lu denumi de ecclesiarcu, si mai târdu de concionatoriu alu bisericeii catedrali. In Blasiu petrecu pana la anulu 1802, candu se stramută la Bud'a in calitate de censoriu alu cârtiloru, unde a si moritu la anulu 1806.

Cumcă cu ce diligintia a lucratu Samuilu Clain pre terenulu literariu se vede din catalogulu celu lungu alu opuriloru lui, care pune pre ori si ce omu in umire, si care afora de cele amintite mai susu este urmatoriu: teologi'a moralicésca, in doue tomuri, care tempu indelungatu s'a propusu la teologii numiti popandosi (dela latinesculu: popandus=persona, ce are se se preotiesca) seau moralisti, fienducă invetiău numai teologi'a morala dupa opulu acel'a. Mai departe intrega Bibli'a laolalta cu Josifu Flaviu dupa testulu originalu ebraicu si grecescu. Dupa ace'a etic'a seau filosofi'a lucratoria la olalta cu dreptulu firei tiparite la Sibiu in anulu 1800 si Logic'a dupa Baummeister tiparita in Bud'a. Istori'a universală dupa Milot, Acatisteriu • Metafisic'a si Aritmetic'a, Canonele toturoru sinodeloru, opurile slui Cirilu din Jerusalimu, Omiliile si Ascetic'a slui Basiliu, omiliile slui Joanu gura de auru, ale slui Gregoriu teologulu, Epifaniu, Cirilu din Alessandri'a, Efraimu Sirulu, Anastasiu Sinaitulu, Andreiu Criteanulu si câteva de ale slui Joanu Damascenulu, cartea I si II din ortodoes'a credintia, istori'a lui Varlaamu si alui Josafatu imperatulu Indiloru, cuvintele slui Pachomiu si Doroteiu, invetiaturile lui Tomas de Champis, cartea lui Segneri despre penitintia, istori'a Schismeii lui Cerulariu si a sinodulu dela Florenti'a, istori'a bisericeésca alui Fleury, unu tractatu despre casatoria, unu tractatu teologico-filosoficu despre revelatiune, istori'a Romaniloru dela inceputu pana in secululu XVIII, despre starea si politi'a calugariloru orientali, istori'a Romaniloru, istori'a bisericeésca a Romaniloru, Practic'a consistorială, Belisariu dupa Marmontel, Lucianu, câteva cuventări si scar'a slui Joanu Climacu, véti'a si fabulele lui Esopu. Afora de ace'a a conlucratu si la edarea dictionariulu de Bud'a si a ajutat si indreptatu edarea mai a toturoru opuriloru câte au esitu in Blasiu pre tempulu petrecerei lui in monastire si pre langa ace'a si a portatu cu multa diligintia si oficiele cele grele de professoriu si concionatoriu.

Pre dreptulu esclama Sincai dupa enumerarea opuriloru lui: si éca! aceste suntu monumentele mintei si silintiei unui omu greco-catolicu! Dica acum calumniatorii, că calugarii si alti barabti de ritulu si natiunea nostra suntu rudé neinvetiati, lenesi, nepricepetori si neapți pentru cultivarea artiloru bune si a scientieloru!

Legatur'a casatoriei in ordinea naturale.

III.

Cumcă indissolubilitatea casatoriei si are bas'a sa in ins'asi natur'a omului, se vede mai departe si din faptul, că ea e o binecuventare pentru societate, precându divortiulu e unu isvoru de ruine. Prea chiaru demustura faptul acest'a esperinti'a si istori'a.

Căci cine-su ore accia, cari se folosescu de divortiu, unde-lu concede legca? Nice odata nu-su parecchiele cele mai bune si mai virtuose. Virtutea scie, că in vietî'a acést'a roscle suntu concrescute cu spini. Pentru ace'a primesce cu taria suferintiele statului seu, fiendu convinsa, că dupa o fuga lasia o voru acceptá numai suferintie si mai amare. Cine-su dar' accia, cari se folosescu de divortiu? Accia-su, cari fiindu sclavii pasiuniloru n'au curagiulu de a li resiste si a li denegá pretensiunile desfrenate; cari in urm'a esceseloru s'ale n'au voi'a de a se dedá cu o vietia familiara ordinata; cari aflandu-se in posesiunea de averi si-au alesu de scopu placerea vietiei cea mai rafinata si voiescu se desierteze pocalulu voluptatiloru pana la ultim'a picatura, si asupra caror'a nemicu nu mai are influintia nobilitatoria. Atari omeni cerca si afla in divortiu o manta legala, in care inveluescu escesele s'ale, cá se pota aparé inca cu decentia in societate.

Stricatos'a influintia a divortiului se manifestéza pre tote terenurile societatei. Divortiulu produce o nestatornicia mare a caracterelor, le dediosesce la bil'a pasiuniloru, in câtu in scurtu tempu si neplaceroa cea mai mica seau stremurulu celu mai micu inca e de ajunsu spre a desceptá in anim'a debila poft'a de scambari si a acoperí uritiunile acestei pofte cu numele sunatoriu alu antipatiei, cá si cum numai antipat'ia catra soci'a s'a l'ar' face se o parasesca si caute alt'a, si nu numai poft'a cea vila de a avé in continuu totu alte socie. Acel'a-si spiritu, caruia nu-i e de suferitu casatori'a indissolubila cu durarea si ordinea ei monotona si care necontenitu venéza dupa scambari iritatorie, se transplanteza pre cale naturala si in vietî'a sociala. E usioru dar' de preceptutu, ce influintia are divortiulu in societate asupra moralitateri publice. „Desi e poligami'a orientatoru totu asia de stricatos'a pentru familia cá si divortiulu, totusi divortiulu pentru statu e preste totu mai periculosu. Căce poligami'a lasa pruncii la accia, cari li-au datu esistint'ia; divortiulu inse i despartiesce de ei cu forti'a. Poligami'a inchisa in harem u subsiste for' de disordine si scandalu; divortiulu 'si afla ecoulu seu in procesele tribunaleloru si desfateza cercurile cele trandave prin descoperirile s'ale indiscrete. Turcii cumpera fet'a vecinului loru; noi cu divortiulu rapimu soci'a amicului nostru. In orientu femeile suntu rezervate, nemica nu se pote asemená cu modest'ia femeiloru turcesci si persiane; pretotindenea iuse unde divortiulu concede femeiei a diarí in ver care barbatu unu sociu posibilu, femeile suntu fora rusine seau celu pucinu fora delicatetia, pentru că pluralitatea barbatiloru, care e o urmare a divortiului, contradice naturei si moralitateri publice mai multu decâtu pluralitatea femeiloru, care o concede barbatiloru poligami'a orientului. Deca se concede femeiloru casatorite libertatea de a face o alegere noua, díce Madame Necker, voru sborá acusi privirile loru preste toti barbati, si acusi numai privilegiulu adulterului le va distinge de actricele teatrali“¹⁾).

¹⁾ Bonald du divorce ch. 11.

Divortiul si coruptiunea se conditioneaza si se produc impremutat. Candu ajungu poporele la florea materiala inalta, indata luesulu si inbuibarea se respandescu printre ele; considerarea materialistica a lumii rapesece religiunei influinti'a asupr'a casatoriei, si acést'a, dupa ce s'a desbracatu de sanetitatea s'a, se considera apoi numai cu ochi animali si nu pote sustiené indissolubilitatea s'a in contr'a atátoru pasiuni conjurate. Dar' nu trebuie, cá unu poporu se innote chiaru in materialismu. Inclinarea naturala a omului spre ccesce sensuali e atátu de mare, încátu deca i concede legea divortiulu chiaru si numai cá exceptiune, rui'u e dejá pregatita. Se nu se lingusiesca omulu cu ace'a, cá va poté restringe divortiulu pre calea legislatiunei la câte-va casuri pucine. Acést'a nu e cu potintia. Pasiunile omenesci nu se satura cu cuitari: e pierdutu, cine nu li opune unu eazu nestrabatutu. Dupa ce strabatu numai câte-va picuri eazulu, care strimtoresce undele pasiuniloru, si-rumpu apele preste pucinu tempu cale, cá se inundeze si se ruineze fora crutiare.

In urm'a acestei putredieni morale a cadiutu imperiulu romanu. Vécuri multe a fostu ferita Rom'a de divortiuri. „Dela edificarea Romei pana la anulu 520 nu s'a intemplatu nice unu divortiu. Sp. Carviliu dimise mai antáiu soci'a s'a pentru sterilitate. Cu toto cá se pareá, cá erá condusu de unu motivu de suferitu, totusi aflá reprobare, căci eráu de parerea, cá fidelitatei matrimoniali i compete preferintia facia cu poft'a de a avé prunci“¹⁾. Curundu dupa ace'a inse crescu abusulu acest'a in o mesura asia de mare, in cátu potú scrie Senec'a: „Afla-se ore inca vre o muiere, caruia i e rusine de divortiu, dupa ce trei femei fruntasie nu-si mai calculeza anii sei dupa numerulu consuliloru, ci dupa numerulu barbatiloru sei? Ele aparu in publicu pentru a se maritá si se marita pentru divortiu. Se temeáu de acest'a, pana ce erá raru; de ore ce inse nu mai au locu procese for' de divortiuri, s'au dedatu a practisá, ce audisera atátu de desu“²⁾. Tertulianu inca deplange acestu abusu. „Unde e ace'a fericire a matrimoniului, carea resarieá din moravuri, cându in mai siese sute de ani dupa edificarea Romei nu scrise nice o familia vre o carte de repudiu? Acum e la femei fiesce care membru insarcinatu cu auru; fiesce care sarutare mirosa a vinu: divortiulu e binevenitu cá fruptulu casatoriei“³⁾. Juvenalu satiriculu n'a deplansu acestu abusu, ci si-a batutu jocu de elu:

Cur desiderio Bibulac Sertorius ardet?
 Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
 Tres rugae subeant, et se cutis arida laxet,
 Fiant obscuri dentes oculique minores;
 Collige sarcinulas, dicet libertus, et exi:
 Jam gravis es nobis et saepe emungeris, exi
 Ocius et propera: sicco venit altera naso⁴⁾.

¹⁾ Val. Maximus I. 2. c. 1. n. 4.

²⁾ Seneca de beneficiis I. 3. c. 16.

³⁾ Tertull. Apologet. 6.

⁴⁾ Juvenal. sat. 6. v. 142 sqq.

Esemplulu celu mai reu lu oferiáu chiaru Cesarii. Augustu, destulu de nefericitu in vietî'a s'a casnica, demandâ lui Tiberiu a-si respinge soci'a cea de antâiu Agripin'a, si Juliei socii a dou'a a lui Tiberiu i tramise elu in numele fiului seu adoptivu cartea de divortiu. Caligul'a considerá de o placere a cesarismului a tramite muieriloru in numele barbatiloru loru absentu documentulu de divortiu si alu inregistrá judecatoresce ¹⁾.

Asia rodeá vermele radacin'a societatei romane, si nu e lucru de miratu, cã imperiulu celu mai puternicu a cadutu.

Intre poporele crestine a domnitu dela inceputu in decursu de vecuri ide'a indisolubilitatei, pana ce pasi in publicu insuratielulu din Wittenberg, cã se dechiare intre altele, cã indisolubilitatea matrimoniului e unu jugu prea greu pentru cerbicea omului si sub masc'a libertatei evangelice a predicatu divortiulu. Libertatea acést'a evangelica a seceratu aplausu, cãci in codicii poporeloru, cari s'au ruptu de catra Rom'a, fû curundu divortiulu primitu, cã se pota lasá frenu liberu pasiunei celei mai periculoase; ma chiaru si poporele catolice li-au urmatu pre cararea acést'a, dupa ce si-a nascutu revolutiunea francesa si fetulu seu monstruosu numitu casatori'a civila.

De abia existe vre o legislatiune matrimoniala mai laca, decâtu care se afla in Landrecht-ulu prusescu, cãci aci se concede divortiulu din 19 motive. Intrebări, cari au fostu in decursu de vecuri obiectu de controverse scientifice, le cionta aci fora de siovaire legislatorulu, care nu cunosec altu principiu decâtu opiniunea si arbitriulu seu. Nu se recere aci o procedura judecatoresca formală spre a ajunge la divortiu; majestatea regelui pote proclamá divortiulu prin o simpla ordinatiune de cabinetu. Trebuî dar' se creasca in Prusi'a numerulu divortiuiloru in o proportiune inspaimentatoria. „In anulu 1851 eráu in Prusi'a, luandu afora cerculu de apelu de Coloni'a, 6548 de procese matrimoniale, dintre cari 2926 fura decise prin divortiu judecatorescu. Pre Berolinu singuru cadiura 721 de procese matrimoniale. N'avemu dar', ce se ne miramu, cã femeile divortiate formeza in acést'a capitala o clasa forte numerosa. Avemu unu exemplu, cã unu lucratoriu s'a divortiatu de siese ori si s'a cununatu de siette ori. Mai târdiu se nisura judecatoriile baserecesci a se opune reului prin ace'a, cã ingreunara casatori'a divortiatiloru. Inse acusi li placû era-si o praesa mai domola. Dupa foi'a ministeriului de justitia din 11 Novembre 1864 se afláu intre procesele matrimoniale din anulu 1861.—4905, din anulu 1862.—5102, din anulu 1863.—5345 de procese divortiale, asia dara unu crescamentu anualu cam de 220 de procese divortiale. Acum inse s'a introdusu cu 1 Octobru 1874 in Prusi'a inca si casatori'a civila si printr'ins'a s'a nemicitu ultimulu restu de influentia si ultim'a conesiune a preotimei protestantice cu vietî'a reala: — urmarile pentru divortiu le va arată mai târdiu o statistica“ ²⁾.

¹⁾ Sueton. Vitae. Calig. 36.

²⁾ Schneemann, die Ehe n. 80. Nice alte tieri protestantice nu stáu mai bine cu privire la soliditatea casatoriei, precum se pote vedé din opulu citatu. Sum convinsu, cã aru fi forte instructive si datele statistice de soiulu acest'a din patria.

În Franci'a au produsu celu pucinu cause egale efecte egale. Sub influința fatalului esemplu alu tronului a petrunsu corupțiunea morala în toate paturile societății franceze. Nu erău mai pucine de 12 catra finea vécului alu 18 motivele, din cari concedeă aci legea divortiuului¹⁾. Code Napoleon nu a restituitu casătoriei indissolubilitatea, dar' totusi a restrinsu motivele divortiuului la 5.²⁾ Restaurarea regatului sub Ludovicu XVIII de abia potu restaura și demnitatea acestei legături sante.

(Va urmă).

Administratorii protopopesi și parochiali.

Cându una idea seau unu cugetu ôre care cuprinde sufletulu omului asia de tare, câtu nu-lu mai lasa de locu se examineze adevêrulu și îndreptătirea lui, și totu ce i se oferese judeca numai dupa consonanța a lui mai mare seau mai mica cu ide'a seau cugetulu respectiv, atunci totu de a un'a în sufletulu omului se nasce una specie de prejudețiu periculosu la ori și ce progresu. Nu numai în sufletulu indiviziloru singuratici se potu nasce astu-feliu de prejudeție, ci și în clase întregi din societate, prin ce apoi devinu și mai periculoze progresului, fiindu-că atunci atari prejudeție înca cu mai multa potere stău în calea și a lucrurilor celoru mai bune, deca cumva acele nu cadréza deplinu în prejudețiuulu respectiv, seau și deca cadréza, înse nu se pote observă decâtu numai cu multa încordare, la care prejudețiuulu nu se pote dimitte, căce prejudețiile nemi'e a nu încungiura mai tare că încordarea.

De atari prejudeție nu suntu nice la noi scutiti singuratici. Pana cându ele înse remanu prejudețiile numai a câte unui individuu singuraticu, pana atunci nu suntu tare periculoze progresului. Periculoze devinu numai dupa-ce mai multi ajungu a fi infectati de ele, cându apoi de comunu incepu a se și manifestă și în vietii'a publica totu de a un'a spre daun'a progresului.

Unu atare prejudețiu, de care suferu pre ici coló câte unulu în baseric'a nostra este ide'a ace'a retrograda, că baseric'a nostra se nu primesca nice una institutiune fia ace'a câtu de buna și de practica, deca cumva nu o cunosece dreptulu resariteanu, și în specie deca nu este amintita în Pravila. Câtu de periculoze potu se fia progresului atari prejudeție, se pote tare usioru vedé de acoló, că fiindu vietii'a bisericeii nostre astăzi multu mai ampla că în ainte de acést'a cu ver o treispredece seculi, ar' fi unu lucru câtu se pote mai nenimeritu a normă vietii'a bisericeii nostre în presente numai dupa dreptulu celu primitivu resariteanu din celi optu seculi dela începutulu bisericeii, cându nunumai împregiurarile erău cu totul altele, dara înca și vietii'a bisericeii nice pre departe nu eră asia ampla că în presente. A închide baseric'a nostra în presente singuru în dreptulu resariteanu din celi optu seculi primi și a nu-i concede nemi'eu, ce nu s'ar' află în dreptulu acest'a, ar' fi chiaru asia de absurdu și ridiculu, că și cându cineva ar' îmbracă pre unu barbatu

¹⁾ Barruel Lettre sur le divorce p. 31.

²⁾ Cod. civil. I. tit. 6. ch. 1. art. 229—233.

cu vestimentele, ce le a purtat în copilăria. Ma încă ce e și mai curios. Biserica în lucrurile omenești progresă în continuu și prin urmare și partea omenească a dreptului ei nu stagnează nicădată, ci în continuu face progrese, fiindcă făcând seculul și subministrândă experiențe noi, că totuși atât impulsuri spre progres. Acum a pretinde, că biserica noastră se nu primăsească în victima sa nicădată una instituție ori și câtă de salutară ar' fi aceea, deca cumva nu se afla amintită între instituțiile dreptului antic resaritean cuprins în pravila, ar' însemna seau atâtă, câtă a negă, că biserica în treisprezece seculi a făcut progrese frumoase, seau a pretinde, că biserica noastră se-si închida ochii dinaintea la toate progresele aceste numai pentru-că nu cumva se ăsa afora din peretele celi ruginiți ai pravilei. Acestă apoi atâtă ar' însemna, câtă a pretinde, că un om bătrân se nu aiba mai multă experiență, și se nu fie mai practic decât un copil.

Cumcă câtă de periculos progresul este prejudiciul de a închide biserica între marginile cele înguste ale dreptului antic resaritean, ne arată chiar și greco-orientalii de prin toate țările, cari după-ace au dus una victima patriarcală de seculi numai între marginile aceste, în timpul prezente simțindu lipsă progresului au început prin multe locuri a căpi la dreptul celu resaritean cu instituția protestantă foră de a și face mulți scrupuli din incompatibilitatea instituțiilor protestante cu dreptul antic resaritean și foră de a se legă moartea de celi optă seculi din începutul ai bisericii. La noi înse unii strigă în gură mare, că ne amu abătut de la Pravila, când se introduce câte una instituție practică și salutară, care ce e drept nu ocure în dreptul antic resaritean, înse este în cea mai bună armonie cu el și este numai una consecința practică din principiile lui.

Una atare instituție este instituția administratorilor protopopesci și parochiali. Nu odată se au auzit voci, că instituția acestă este străină de dreptul antic resaritean, și prin urmare trebuie delaturată, că în biserică se nu fie decât numai Protopopi și parochi.

Nu vomu dice, că dreptul antic resaritean chiară și de pucă cunoscă protopopi și parochi în sensul modern al cuvântului că și administratori protopopesci și parochiali, și prin urmare respectivii, deca voiesc se fie consecenți, atunci ar' trebui se pretindă administrarea cea primitivă a bisericii, care a fost în seculii primi în resaritu, când în referințele diverselor organe bisericăsești nu erau regulate prin un drept pozitiv înaintat decâtă. Ci vomu cercă numai, că oare instituția administratorilor protopopesci și parochiali are seau nu însemnată și valoare practică, presupunându că ea nu este în contră dreptului divin singurul datoriu de ton în progresul adevărat juridic al bisericii. Acestă pentru-că însăși mintea sanetosa ni spune, că însemnată și valoarea practică este datorită de ton în judecarea unei instituții, era nu aflarea ei între nesce forme vechi și anticuate, ce și au traitu veacului. Deca instituția administra-

riloru protopopesi si parochiali nu este contraria dreptului divin, si deca ea ajuta multu vietii'a bisericii delaturandu piedeci si producundu ajutorie, atunci de locu nu importa nenicu impregiurarea, cà óre cunoseo dreptulu resariteanu seau nu o cunosec, si celu ce dupa acést'a o ar' de judecá, acel'a nu ar' fi de locu unu canonistu, ci unu formalistu retragradu, care nu cërca spiritulu ci formele gole.

Nimene nu va negá, cà este una procedura forte intiepleta, candu la oficie stabile sistemisate si de mare momentu in vietii'a publica basericésca nu se inaintéza decátu persone de ajunsu probate atátu in privinti'a cualificatiunei, câtu si a zelului, portarei, vointiei si capacitateri. Legea acést'a dictata de prudintia este atátu de naturala, câtu nice unui omu cugetatoriu nu-i poté amblá prin minte, cá se o traga la indoiéla.

Asemene nu va negá nimene, cà oficiulu de parochu si de protopopu nu este de insemnatate forte mare in baserica, cu atátu mai vertosu, cà cu oficiulu de parocu suntu impreunate si drepturi de momentulu celu mai mare, cum este cá se facemu de altele, dreptulu acel'a, dupa care unu parochu nu pote fi lipsitu de oficiulu seu decátu pre cale procesuala pentru crime canonice. Asemene si cu oficiulu de protopopu suntu impreunate drepturi si datorintie de celu mai mare momentu pentru prosperarea bisericii.

Impregiurarile aceste areta invederatu, câtu atentiune este de lipsa, candu se imple ver unulu din oficiele aceste, cá nu cumva cadiendu in mani nedemne seau ncapte se se causeze bisericii prea mare dauna. De unde urméza cà oficiele aceste nice odata se nu se impla decátu cu persóne probate, va se dica cu persóne, cari au aretatu deja, cumcá au si capacitatea si vointii'a de lipsa spre a poté portá sarcinile impreunate cu oficiele aceste.

Una consecintia asia dara câtu se pote mai rationabila si mai practica din premisele aceste ar' fi una atare institutiune canonica, prein care s'aru probá mai antáiu in privinti'a aptitudinei si a vointiei persónele destinate a imbracá cu tempulu oficiele aceste in baserica, pentrucá una atare institutiune ar fi una specie de esaminare rigurosa premergutoria oficioru acestor'a.

Acum una atare institutiune este institutiunea administratoriloru protopopesi si parochiali. Cá nu cumva oficiele protopopesi si parochiali de asia mare momentu pentru binele publicu basericescu se ajunga in mani seau nedemne seau ncapte, persónele aspirante la acele de regula se constituescu mai antáiu numai de administratori ai oficioru respective, va se dica li se dau spre portare sarcinile oficioru precum si emolumentele materiali si unele de onore impreunate cu ele, inse nu si drepturile impreunate cu unu oficiu definitivu. Aceste se rezervéza pentru mai tardfu, candu voru aretá si probá de ajunsu, cà suntu capaci a portá sarcinile oficioru spre binele bisericii. Atunci apoi li-se dau si drepturile impreunate cu atari officii, si se constituescu de parochi respective protopopi fora de nice una téma, cumcá nu voru fi capaci de aceste officii. Éra la casu, candu cá administratori s'au aretatu necapaci de atari officii, atunci se delatura si inlocuiescu cu altii.

Nu este institutiunea administratorilor parochiali si protopopesci una institutiune de valóre generala, asiá câtu nimene se nu pota inaintá la oficiele de parochu seau protopopu fora de a trece mai antâiu prin aceste. Ci este una institutiune, de care se folosese biserice'a numai candu cere lips'a. Candu inse una persona este de ajunsu probata de aire in tota privinti'a, atunci institutiunea acést'a se pote omite si se si omite.

Cine este de vina inse cá institutiunile din Pravila au remasu indaraptulu nostru, si cá noi astádi potemu dispune de institutiuni multu mai perfecte decâtu cele din Pravila, cum este intre altele institutiunea administratorilor din cestiune. Noi nu vomu díce cá Pravil'a este de vina, pentrucá ea pentru tempulu seu a facutu destulu. Inse ar' insemná a pune stavila la ori ce progresu, deca ne-amu legá mortisiu numai de lucrurile primitive, ce suntu in ea, si ne-amu ferí de una institutiune atátu de salutaria si practica cum este a administratorilor parochiali si protopopesci.

Varietáti.

— Curtea suprema de cassatiune din Rom'a in dílele trecute a decisu, cumcá statulu italianu are dreptulu de a vinde averea nemiscatoria a congregatiunei de propaganda fide din Rom'a, acarei pretiu se urca pana la sum'a de optsprediece milione si in locul acceia se o desdauneze cu chartie de statu supuse totororu schimbarilor. Acést'a o a facutu curtea suprema de cassatiune basanduse pre articolulu 11 alu legel' italiene din 7 Juliu 1866, care da statulu dreptulu de a vinde averea ori si carei persone morali bisericesci (qualsiasi ente morale ecclesiastico) si a o desdauná in modulu amintitu. Din partea catoliciloru se objectionéza la acést'a, cá averea congregatiunei de propaganda fide nu este averea bisericei italiene, ci avere a bisericei catolice intregi depre tóta suprafaci'a pamentului. Congregatiunea de propaganda fide va tramite in tempulu mai de aproape catra toti episcopii din tota lumea unu circulariu relativu la decisiunea acést'a a curtei de cassatiune, in care voru fi espuse greutatile cele multe, ce le va intempiná in venitoriu congregatiunea in urm'a decisiunii accesteia, precum si resolutiunea de a-si mutá aire centrulu seu finantialu si a creá in diversele párti ale lumel' mai multe puncte admistrative, cari voru aduná in venitoriu darurile credintiosiloru.

— Sanctitatea Sa Sumulu Pontifice Leonu XIII a adresatu dílele trecute una enciclica catra ilustrulu episcopatu francesu, in carea dupa-ce amintesce traditiunile catolice ale Franciei si iubirea continua a Pontificiloru catra nobil'a natiune francesa, dupa-ce constatéza stricatiunea cea multa, ce o a causatu mai cu sema in secululu trecutú filosof'ia cea frivola cadiuta dela credintia éra in presente instructiunea laica obligatoria, carea a dechiaratu resbelu la ori ce instructiune religioasa, si in urma dupa-ce amintesce si de concordatulu inchiatu intre Franci'a pre tempurile lui Napoleonu Marele si intre Santulu Scaunu Apostolicu, care astádi nu se mai observeza, desi contine in sine tote elementele concordiei, pacci si ale buneel' intelegeri intre statu si biserica, Santulu Parinte provoca pre ilustrulu episcopatu francesu la o procedere uniforma in aperearea bisericei in aceste tempuri grele, éra laiciloru si pressei le recomanda se se alipesca strinsu de episcopatu.

— In Cochinchin'a au fostu ucisi cu erudíme in dílele dinurma ale lui Ianuarin cá la 200 de crestini de catra pagani. Crestinii din mai multe comune au fugitu de tempuriu cá se scape de furi'a paganiloru.

— In noptea de 16 spre 17 Februaruiu patru individi inarmati au atacatu intre statiunea Montalto si Corneto din Itali'a pre gendarmulu, ce aveá acoló paz'a, fínducá preste câteva minute aveá se sosésca regele Italiei Umberto. Inca nu se scie, ore respectivii avut'au de cugetu seau nu a atacá pre regele. Sanctitatea Sa Pontificele Leonu XIII si a exprimatú regelui Umberto indignatiunea sa pentru intemplarea acést'a prin caplauluu regelui.